

Wewnątrzszkolne Doskonalenie Nauczycieli 2015/2016
Gimnazjum Nr1 im. Św. Jadwigi Królowej w Biłgoraju
Zespół samokształceniowy - rozwijania umiejętności pedagogicznych
z wykorzystaniem elementów **OCENIANIA KSZTAŁTUJĄCEGO**

Temat szkolenia:

„Rozwijanie umiejętności w zakresie komunikacji i oceniania wspomagającego procesy szkolne”.

Cele szkolenia:

Celem szkolenia jest zapoznanie się i utrwalenie wiadomości z zakresu stosowania technik charakterystycznych dla Oceniania kształtującego w zakresie: **strategii II** /organizowanie w klasie dyskusji, zadawani pytań i zadań, dających informacje, czy i jak uczniowie się uczą/ oraz **strategii III** /udzielanie uczniowi takich informacji zwrotnych, które umożliwiają jego widoczny postęp/.

Rozwijanie umiejętności w zakresie coachingu /spacer edukacyjny/.

Zakładane efekty

Zakładanym efektem jest wdrażanie przez wszystkich nauczycieli wybranych technik OK. – STRATEGIA II i STRATEGIA III, w formie i zakresie sprzyjającym indywidualnej aktywizacji ucznia oraz jego rodziców do działań na rzecz uczenia się.

Organizator szkolenia

Dyrektor Gimnazjum Nr1

im. Św. Jadwigi Królowej w Biłgoraju

**Opracowanie materiałów /w oparciu o dane udostępnione przez CEO - SUS/ Liderzy szkolni RUN
Pani Joanna Sidor i Pani Monika Hajduk**

Strategia II

Organizowanie w klasie dyskusji, zadawanie pytań i zadań, dających informacje, czy i jak uczniowie się uczą.

lub w języku ucznia:

„Lepiej się uczyć, jeśli nauczyciel rozmawia ze mną o moich postępach i w każdej chwili wie, na jakim etapie nauki jestem.”

Strategie RUN są powiązane z elementami OK. Strategia pierwsza wiąże się z celami i NACOBZU, trzecia z informacją zwrotną, czwarta z samooceną i wreszcie piąta z oceną koleżeńską. Najmniej oczywiste jest powiązanie strategii drugiej. Gdyby trzeba było ją określić jednym słowem, **najlepszym byłby - DIALOG**. Najważniejsze dla nas będzie pozyskiwanie informacji o tym, w którym miejscu jest uczeń i czy nauczyciel może wprowadzać kolejne nowe elementy, iść dalej w przekazywaniu wiedzy.

Aby mógł przebiegać efektywny dialog, potrzebne są co najmniej dwie osoby - nauczyciel i uczeń lub uczeń i drugi uczeń, obaj w tym dialogu aktywni. Nauczyciel tłumaczy, zadaje i odpowiada na pytania uczniów. Uczeń uczy się, ale też pyta i udziela nauczycielowi, kolegom i koleżankom odpowiedzi.

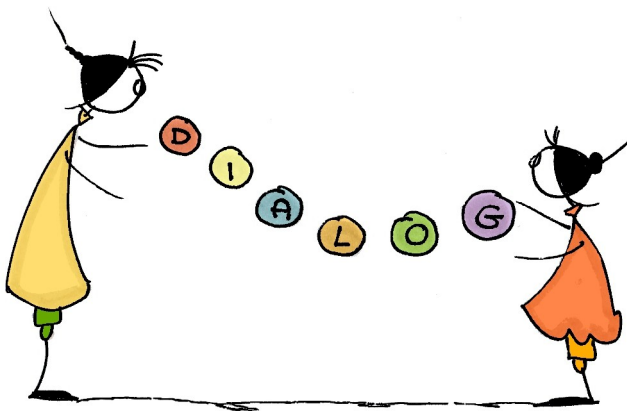
Strategia druga mówi **o stworzeniu warunków do dialogu pomiędzy uczniem i nauczycielem**, a w konsekwencji uzyskanie przez nauczyciela informacji o miejscu, w którym są jego uczniowie i podjęcie przez niego decyzji, jaki ma być następny wspólny krok.

Strategia ta jest trudna dla nauczyciela. Wymaga od niego założenia - nie zostawiam żadnego ucznia bez pomocy, kończę temat tylko wtedy, gdy wszyscy moi uczniowie są na to przygotowani. Jeśli któryś z nich nie rozumie czegoś lub nie opanował jeszcze jakiejś umiejętności - nadal nad tym pracujemy.

Takie podejście nie jest popularne wśród nauczycieli. Ogranicza nas przeładowany program, mało godzin, wymogi egzaminacyjne. Ale główną przeszkodą jest właśnie brak dialogu. Uczniowie boją się przyznać, że czegoś nie rozumieją, nauczyciel boi się zapytać, bo w konsekwencji będzie musiał zwolnić i nie zrealizuje programu. W książce P. Blacka *Jak oceniać, aby uczyć* opisywana jest sytuacja, gdy klasę prowadzoną ocenianiem kształtującym przejmuje inny nauczyciel. Nauczyciel po wyłożeniu jednego tematu przechodzi do

następnego. Uczniowie zaś go pytają: *Dlaczego Pan przeszedł do następnego tematu, nie upewniwszy się, czy opanowaliśmy poprzedni?* Uczniowie spodziewali się, że nauczyciel sprawdzi, w jakim stopniu uczniowie rozumieją zagadnienia i jeśli okaże się, że nie są gotowi przejść dalej, to udzieli im wystarczających wyjaśnień.

Jednak, aby dialog mógł zaistnieć, **potrzebne jest wzajemne zaufanie**. Uczniowie muszą odpowiadać zgodnie ze swoimi odczuciami i opiniami oraz wiedzieć, że nauczyciel nie wykorzysta ich zdania przeciwko nim. Z drugiej strony - nauczyciel musi pytać i uwzględniać odpowiedzi w swoich planach nauczania. Wtedy jest nadzieja na wzajemne traktowanie się z szacunkiem.

Które z elementów OK budują dialog?

Są to: różnorodne techniki zadawania pytań i pozyskiwania na nie odpowiedzi, ale również umiejętność uczniowskiej samooceny. W technikach zadawania pytań pamiętajmy o pozostawieniu uczniom czasu na zastanowienie się, polecajmy poszukiwanie odpowiedzi w parach, stosujmy zasadę niepodnoszenia rąk i wykorzystujemy błędne odpowiedzi do uczenia się. Jednak przede wszystkim **budujmy w klasie atmosferę sprzyjającą uczeniu się**. Taką, w której uczenie i nauczanie jest wspólną sprawą ucznia i nauczyciela, a świadomość i odpowiedzialność za proces uczenia jest wspólna.

W takiej atmosferze uczniowie chętnie sami zadają pytania. Chodzi o pytania typu: *Dlaczego tak jest? Czy mogłaby ten problem? Czy sprawie? Jak widać, o zrozumienie i* Niektórzy uczniowie, gdyż ich tłumaczą, że zawsze chciałby uzyskać konsekwencji cała Uczniowie jednak nauki, jedynie z ocenianiem pytania z potrzeby i

Pani wytłumaczyć jeszcze raz coś wiadomo więcej w tej uczniowie sami powinni zadbać nadążanie za tematem. nauczyciele obawiają się pytań zadaniem spowalniają tok lekcji. znajdzie się uczeń, który dodatkowe wyjaśnienia i w klasa nie może pracować dalej. nie spowalniają złośliwie tempa potrzebują wyjaśnień. W klasie kształtującym uczniowie zadają w wyniku odpowiedzialnego

podejścia do nauki. Oprócz pytań o wyjaśnienie są jeszcze pytania uczniów o sens tego, czego się uczą, o to, co jest ważne, jakie cele realizujemy - na przykład: *Gdzie tu jest problem? Czego warto by się w związku z tym tematem dowiedzieć?*

Łączy się to z proponowanym w ocenianiu kształtującym ustalaniem razem z uczniami celów uczenia się. Niektórzy nauczyciele oprotestowują tę propozycję: - *Przecież uczniowie nie znają tematu, więc jak mogą o nim dyskutować?* Racja, przeważnie nie znają, ale każdy nowy temat w pewnym zakresie kojarzy im się ze zdobytą wcześniej wiedzą i dlatego wzbudza ciekawość, a co za tym

Weźmy przykład równań liniowych. Przeważnie podaje schemat rozwiązywania takich równań - „przenoszenie” jedną stroną, redukcja wyrazów, reguły równań równoważnych... Uczniowie opanowawszy reguły, powielają je w zadaniach. Wielu z nich nie rozumie, co właściwie robi. Jeśli im literkę x na p, to już nie potrafią schematu powtórzyć. Po szkole wielu z nich zapomina reguły i nie jest w stanie żadnego równania.

nauczyciel wyrazów na

w innych zamienimy skończeniu rozwiązać

rozumieją,

Dlaczego tak jest? Powód tkwi w tym, że uczniowie nie co to znaczy rozwiązanie równania. Jeśliby wcześniej przed podaniem schematu podyskutować z nimi na ten temat, pozgadywać propozycje rozwiązań, spowodować, że ten x im się „uwewnętrzni”, to proces nabrałby sensu. Lekcję można zacząć od napisania równania i zapytania uczniów: *Jaki widzicie tu problem?* Może okazałoby się, że uczniowie znajdą inne pytania związane z tym równaniem, a nie tylko szukanie odpowiedniego iksa? Na przykład: *Skąd się to równanie wzięło?* Dzięki takiemu pytaniu uczniów mamy gotowy wstęp do zadań z treścią.

Podobny problem pojawia się na języku polskim, kiedy próbujemy nauczyć uczniów zasad interpunkcji. Właściwa interpunkcja nie polega przecież na mechanicznym stawianiu przecinków, a przede wszystkim na zrozumieniu sensu zdania i jego struktury. Przecinki mają nam pomóc w dobrej komunikacji, a

nie utrudniać życia. Na początku warto byłoby poczytać z uczniami różne zdania, w których przecinków brakuje i odpowiedzieć na pytanie, jakie są tego konsekwencje. Uczniowie popełniają błędy, nie rozumiejąc mechanizmu ich powstawania. Jak więc mają je poprawić, skoro nie potrafią nawet wskazać miejsca, gdzie przecinka brakuje lub jest niepotrzebny?

Tylko właściwie przeprowadzone lekcje na temat składni i w ich zajęcia o interpunkcji pozwolą uczniom zrozumieć cały proces. Jeśli uczeń zadaje *Dlaczego istnieje taka reguła interpunkcyjna?*, warto wyjaśnić cały mechanizm rozumienia zdania, a nie jedynie nakłaniać do wyuczenia się reguł.

Niezwykle ważne jest zadawanie pytań i stawianie problemów uczniów **w metodzie projektu, a szczególnie w projekcie edukacyjnym**, celu rozwiązanie pewnego problemu. Dobrze, jeśli ten problem zauważą którzy uczestniczą w projekcie, jeśli oni zadadzą pytanie, na które będą odpowiedzi.

Może dzięki takiemu dialogowi szkoła stanie się miejscem gdzie ja się uczę, a nie mnie nauczają?

kontekście pytanie: powstawania i

przez który ma na uczniowie, szukać

Techniki proponowane w tym module są bardzo różne, od prostych technik samooceny do złożonych technik budujących dialog w klasie.

Techniki zostały połączone w pięć grup:

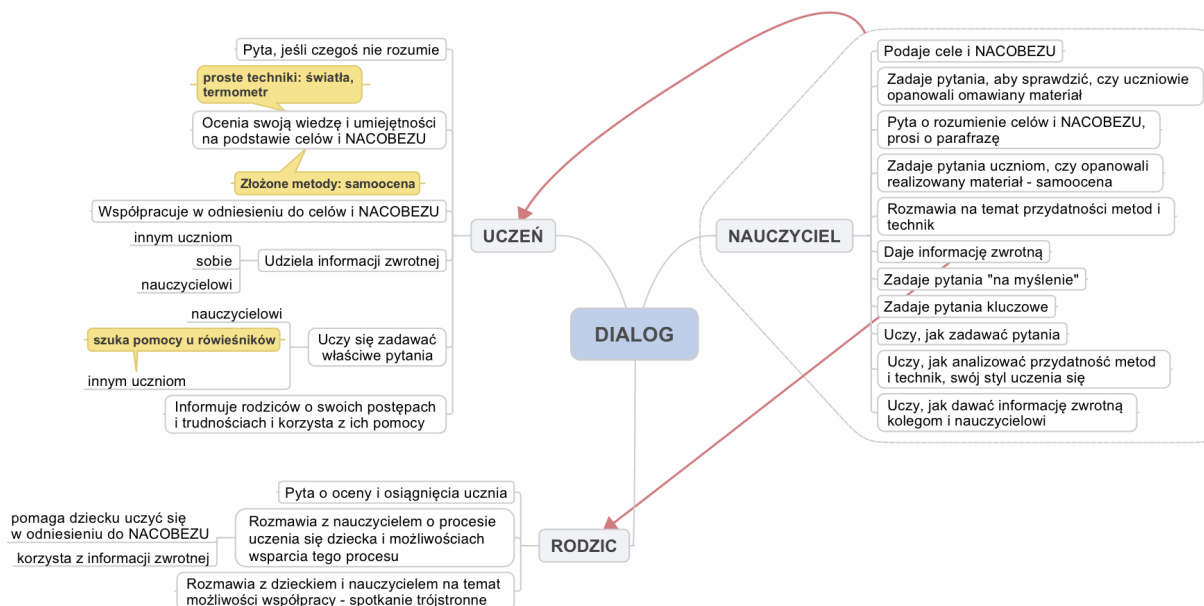
- I. Pytania zadawane przez uczniów
- II. Pytania nauczyciela
- III. Pozyskiwanie informacji od uczniów
- IV. Dialog
- V. Pomoc w uczeniu się

Do technik dołączyliśmy opis oraz przypomnienie, jakie strategie wspierają. Tradycyjnie niektóre mają przydzielone kilka strategii. Warto wziąć to pod uwagę, wybierając techniki do wypróbowania w II module. Pogrupowanie nie jest istotne, każde inne mogłoby być tak samo trafne. Ważne jest, aby:

- nauczyciel stosujący drugą strategię podejmował z uczniami dialog, w którym nauczyciel zadaje przemyślane pytania, nad którymi uczniowie mają okazję zastanowić się,
- uczniowie mają możliwość zadawania pytań i uzyskania na nie odpowiedzi,
- nauczyciel dba o to, aby w każdym momencie lekcji wiedział, gdzie „są” jego uczniowie,
- nauczyciel stosuje różne pytania i techniki pomagające uczniom się uczyć.

Druga strategia jest bardzo szeroka i daje nam wiele możliwości. Można na początku skupić się nad wybranym aspektem drugiej strategii. Warto zastosować kilka z technik drugiej strategii i sprawdzić, która jest odpowiednia dla naszej klasy. Tę, która spowoduje, że uczniowie podejmą z nami efektywny odpowiedzialny dialog.

Spójrzmy na wykres zamieszczony poniżej. Pokazuje on pomysły na realizację drugiej strategii na różnych poziomach. Uwzględniono w nim zaangażowanie i potrzeby uczniów, nauczyciela i rodziców.

Planowanie OK obserwacji

Zapraszamy do OK obserwacji, poświęconych wdrażaniu II strategii. Bazuje ona w dużym stopniu na pracy z pytaniami oraz dialogiem, dlatego warto zaprosić do siebie na lekcję osobę, która pomoże nam w obserwacji naszych działań. W załączeniu do niniejszego materiału dodany jest ARKUSZ OBSERWACJI STRATEGII RUN do wykorzystania przez Państwa podczas dziesięciominutowych obserwacji koleżeńskich.

Techniki charakterystyczne dla OK

Strategia III: Udzielanie uczniowi takich informacji zwrotnych, które umożliwiają jego widoczny postęp.

Technika 1: Komentarz bez stopni

Opis: Nauczyciel ocenia prace uczniów tylko komentarzem, nie stawia stopni.

Komentarz nauczyciela pomaga uczniowi w nauce, nie jest ani nagrodą, ani karą. Uczniowie są uprzedzeni o tym, że ocena pozbawiona będzie stopnia. Najlepiej, gdy komentarz ma formę listu nauczyciela do konkretnego ucznia. Może być on zamieszczony w zeszycie ucznia, jego dzienniczku lub przekazany internetowo. W komentarzu nauczyciel podaje informacje:

- w czym uczeń się poprawił, jakie zrobił postępy,
- konkretne wskazówki – co i jak trzeba jeszcze poprawić.

Ten sposób oceniania prac uczniowskich powinien wejść na stałe do warsztatu pracy nauczyciela. Dzięki temu uczniowie się do niego przyzwyczajają i zauważają korzyści z niego płynące.

Ocenianie bez stopni można stosować w podsumowaniu, ale też w trakcie procesu nauczania.

Nauczyciel robi tak zwaną „stop klatkę” i ocenia, co udało się już z uczniami osiągnąć, a w czym pojawiły się trudności. Nauczyciel zadaje pytania, aby sprawdzić, na ile uczniowie zrozumieli wykładany materiał. Może zapytać uczniów o to, co można by zmienić, aby efekty pracy były lepsze, czyli pozyskuje dla siebie informację zwrotną od uczniów. Informacje te mogą posłużyć nauczycielowi do wprowadzenia zmian. W takiej ocenie pośredniej może pomóc zarówno samoocena jak i ocena koleżeńska. Konieczne jest opracowanie wcześniej kryteriów oceniania (NACOBZU). Nauczyciel wskazuje punkty NACOBZU, a uczniowie oceniają swojego kolegę lub siebie samego.

- **Wspomaga strategię: I, II, III, IV, V**

Uczeń otrzymuje użyteczną informację na temat jego pracy. Wskazane jest powoływanie się na poprzednie prace ucznia, tak aby widać było postępy. Działa to motywująco i pozwala uczniowi stawać się „właścicielem” swojego procesu uczenia się.

Dzięki ocenianiu nauczyciel ma możliwość śledzenia trudności, jakie mają uczniowie w trakcie nauki i zareagowania na nie w porę. Takie ocenianie umożliwia zatrzymanie się w miejscach niejasnych, a nawet powrót do wcześniejszych treści. Jest to również bardzo dobry sposób na wprowadzanie samooceny i oceny koleżeńskiej.

Technika 2: Praca wzorcowa

Opis: Przed poleceniem wykonania zadania nauczyciel pokazuje uczniom przykład pracy wykonanej wzorowo. Może to być praca ucznia z innej klasy, z innego rocznika lub wykonana specjalnie przez nauczyciela w celu zademonstrowania uczniom przykładu.

Uczniowie wspólnie oceniają pracę, korzystając z wcześniej ustalonych kryteriów oceniania (NACOBZU). Pomaga im to lepiej zrozumieć zadanie i późniejszą ocenę ich własnej pracy.

Nauczyciel zadaje pytanie: Dlaczego ta praca jest dobra, co czyni ją dobrą? Uczniowie analizują NACOBZU i ustalają, co sprawia, że praca jest dobra.

Nauczyciel może zapytać:

- *Czy możesz mi powiedzieć, dlaczego ta praca jest dobra?*
- *Co sądzisz o komentarzu pod pracą?*
- *Czy wiesz, jak uczeń powinien poprawić tę pracę?*
- *Co uczeń może zrobić następnym razem?*
- *Czy ty wiesz, kiedy wykonałeś dobrze swoją pracę?*

Wariantem tej techniki może być refleksja nad pytaniem: **Dlaczego moja praca jest dobra?**

Opis: Nauczyciel prosi uczniów o znalezienie najlepszej części swojej pracy domowej i wyjaśnienie, dlaczego uznają tę część za dobrą. Wyjaśnienie powinno być zgodne z przyjętymi wcześniej kryteriami sukcesu (NACOBZU) i postawionymi celami.

Zarówno uczniowie jak i nauczyciele są skłonni do szukania uchybień, a nie sukcesów. Jesteśmy przekonani, że człowiek uczy się, gdy pokaże mu się jego błędy. Jest to tylko częściowa prawda. Aby można było przyjąć krytykę, musimy najpierw przygotować na nią ucznia, czyli docenić część jego pracy. Czasami docenienie ze strony nauczyciela to za mało. Uczeń nie wierzy ocenie, podejrzewa, że jest chwalony za nic. Dlatego pochwała /lepszym słowem jest tutaj „docenienie”, powinna być konkretna, z wyjaśnieniem powodów. Najlepiej zaś, aby sam uczeń umiał docenić swoją pracę.

- **Wspomaga strategię: I, III, IV i V**

Uczniowie z reguły nie wiedzą, jak ma wyglądać dobrze wykonane zadanie. Nawet jeśli nauczyciel określi dokładne NACOBZU, uczniowie mogą mieć wątpliwości. Nauczyciel, któremu zależy na właściwym wykonaniu zadania, może wraz z uczniami prześledzić dobrze wykonaną pracę. Zwiększa to znacznie szanse na to, że uczniowie wykonają swoje zadania lepiej.

Uczniowie, analizując wzorcową pracę, dowiadują się, jakie wymagania ma nauczyciel i co powinni sami zrobić, aby te wymagania spełnić. Stąd już krok do zrozumienia i konstruowania NACOBZU. W przyszłości pomoże im to w samoocenie i ocenie koleżeńskiej.

Stosując technikę **Dlaczego moja praca jest dobra?**, wprowadzamy ucznia w zasady samooceny. Niezbędne jest podanie do pracy domowej konkretnych kryteriów oceniania, czyli NACOBZU do pracy domowej. Uczeń w ocenie swojej pracy ściśle odnosi się do zapowiedzianego wcześniej NACOBZU. Budujemy w ten sposób w uczniach poczucie własnej wartości, które jest niezbędne do uczenia się.

Technika 3: Poprawianie i rozwijanie

POPRABIANIE I ROZWIJANIE

Opis: Nauczyciel poświęca część lekcji na poprawę prac uczniowskich przez nich samych. Uczniowie otrzymują od nauczyciela informację zwrotną i przystępują do wykonania wskazówek w niej zawartych. Poprawa następuje w obecności i przy wsparciu nauczyciela. Korzystne może być użycie przez uczniów korektorów.

Dobrze byłoby, aby nauczyciel wprowadził zwyczaj traktowania informacji zwrotnej do pracy ucznia jako przewodnika – jak uczeń ma się dalej rozwijać (czwarty element informacji zwrotnej). Aby przewodnik był czytelny, powinien zawierać konkretne wskazówki, zrozumiałe dla ucznia.

Można również tę metodę stosować w ocenie koleżeńskiej, ale wcześniej trzeba ustalić z uczniami, czym się różni ta forma przewodnika od innych typów wskazówek (zalecenia do poprawy, upomnienie itp.).

Nauczyciel stara się umożliwić uczniom dalszą pracę z komentarzami, dać im szansę wykorzystania wskazówek zawartych w informacji zwrotnej. Nauczyciel może np.:

- poświęcić czas podczas lekcji lub poza nią na indywidualną rozmowę z uczniem na temat informacji zwrotnej, której mu udzielił.
- rozpocząć dialog z uczniem w jego zeszyte na temat udzielonej informacji zwrotnej.

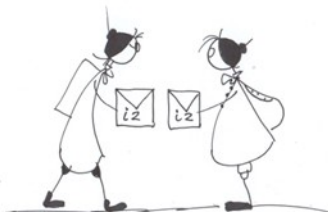
- **Wspomaga strategię: III, IV**

Poprawa pracy może być wykonana w domu, ale wtedy nauczyciel nie może służyć uczniowi pomocą i również nie ma pewności, czy zostanie ona wykonana samodzielnie. W klasie szkolnej uczeń może skorzystać z pomocy nauczyciela i innych uczniów.

Najtrudniejszym elementem informacji zwrotnej jest element ostatni, czyli dawanie uczniowi wskazówek do dalszej pracy, które „popchną” go do przodu. Należy go wprowadzać stopniowo i zindywidualizować w możliwie największym stopniu.

Technika 4: Ocena koleżeńska

OCENA KOLEŻEŃSKA

Opis: Istnieją różne formy oceny koleżeńskiej. Nauczyciel przygotowując uczniów do udzielania sobie wzajemnie oceny koleżeńskiej, powinien przekazać im dwie zasady:

- Ocena koleżeńska dotyczy pracy ucznia, a nie jego osoby..
- Ocena koleżeńska odnosi się tylko do ustalonego wcześniej NACOBZU.

Oceny koleżeńskie uczniowie muszą się nauczyć. Warto rozpocząć od prostszych form np.:

- **Dwie gwiazdy i jedno życzenie**

Opis: Uczniowie dokonują oceny koleżeńskie, polegającej na przypisaniu pracy kolegi dwóch gwiazdek i jednego życzenia.

- Dwie gwiazdy = dwie dobre strony pracy
- Życzenie = coś, co można by zrobić lepiej lub inaczej

Jest to wstęp do szerszej oceny koleżeńskie. Zamiast pisać czteroelementową informację zwrotną uczniowie skupiają się na odnalezieniu dwóch pozytywów i jednego zagadnienia do zmiany w pracy kolegi. Uczy to koncentrowania się na pozytywach, a jednocześnie jest szansą na wzajemne nauczanie.

- **Informacja zwrotna od kolegi**

Ocena koleżeńska w formie informacji zwrotnej powinna dążyć do pełnej informacji zwrotnej, czyli zawierającą cztery elementy:

- Co uczeń zrobił dobrze
- Co należy poprawić
- Jak należy poprawić
- Wskazówki dla rozwoju

Udzielanie informacji zwrotnej nie jest łatwe, trzeba się do niej stopniowo przygotowywać, zarówno do jej formułowania i przekazywania, jak również do korzystania z niej.

Pewną pomocą może być opracowanie **uczniowskiego schematu oceniania**

Opis: Uczniowie indywidualnie lub w grupach tworzą schemat oceniania. Następnie używają go w samoocenie i ocenie koleżeńskie.

Przed tworzeniem schematu oceniania warto porozmawiać z uczniami na temat celów ich tworzenia, o różnicach pomiędzy informacją zwrotną a osądzeniem, o zasadach wzajemnego komunikowania się, o standaryzacji oceniania itp.

Sprawdzoną formą jest stworzenie formularza z następującymi rubrykami:

NACOBZU (poszczególne punkty)	Dobrze i dlaczego?	Niedobrze i jak trzeba poprawić?
Sugestie na przyszłość:		

Uczniowie w pierwszej kolumnie wpisują to, co podlega ocenie, a w pozostałych odnoszą się do poszczególnych punktów NACOBZU.

- **Ocena koleżeńska z listą kontrolną**

Opis: Uczniowie dokonują oceny koleżeńskie pracy kolegi, używając dokładnej listy kontrolnej, przygotowanej wspólnie wcześniej w klasie. Lista kontrolna musi zawierać konkretne punkty np: „Czy podano tytuł, czy praca ma co najmniej pięć paragrafów” itd.

W liście kontrolnej nie ma osobistych uwag oceniającego. Taka lista może być używana do wielu prac, ale też można tworzyć osobną listę kontrolną dla jednej pracy.

Praca wraz z komentarzem wraca do autora, który ją poprawia i dopiero poprawioną oddaje nauczycielowi do oceny.

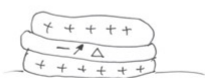
- **Wspomaga strategie: III, IV i V**

Jeśli nauczyciele mają trudności z ocenianiem, tym bardziej mają je uczniowie przy ocenie koleżeńskiej. Jeśli ustalimy z uczniami cel, zasady i sposoby oceniania, uczynimy z nich odpowiedzialnych i godnych oceniających, a ich ocena koleżeńska pomoże im wzajemnie się uczyć.

Nie da się przecenić wartości oceny koleżeńskiej zarówno dla uczniów jak i nauczyciela. Pracę z oceną koleżeńską powinno się rozpocząć z małymi pracami (np. kartkówkami, czy fragmentami lekcji) i stopniowo dołączać wszystkie elementy informacji zwrotnej.

Technika 5: Kanapka informacji zwrotnej

kanapka informacji

Opis: Informacja zwrotna może być podana w formie „kanapki”:

- komentarz dotyczący pozytywów
- konstruktywna krytyka wraz z wytłumaczeniem, co i jak trzeba poprawić
- komentarz dotyczący pozytywów.

Bardzo ważne jest wskazywanie uczniom progresu, który poczynili. Nauczyciel powinien pamiętać o tym w informacji zwrotnej. Może to czynić poprzez np.:

- nawiązywanie do poprzednich prac ucznia,
- powoływanie się na informację zwrotną do wcześniejszych prac ucznia, zamieszczonych w jego zeszytach,
- nawiązywanie do mocnych stron ucznia i jego poprzednich osiągnięć,
- wskazywanie uczniowi miejsc, w których poczynił postępy,
- nawiązywanie do celów, które uczeń sobie postawił i które udało mu się spełnić.

Porównując poprzednie prace ucznia nauczyciel może zastosować technikę: **Plus, minus, równo: + - =.**

Opis: Nauczyciel komentuje pracę ucznia przy pomocy jednego z trzech znaków: +, -, =, w zależności od porównania z poprzednimi pracami ucznia. Jeśli praca jest lepsza niż poprzednia (uczeń zrobił postęp) to otrzymuje : +, jeśli praca jest na tym samym poziomie to: =, jeśli jest gorsza to: -. Zamiast wymienionych znaków dla młodszych uczniów można użyć strzałek. Nauczyciel powinien zdecydować się na jeden rodzaj znaków, aby uczniowie się do nich przyzwyczaili i wiedzieli, co oznaczają i dzięki temu mogli się doskonalić.

• **Wspomaga strategię: III**

Forma kanapki jest niezwykle „strawna” dla przyjmującego informację zwrotną. Zaczynamy od pozytywów i na nich kończymy. Jednak „pozytywy” nie mogą być w formie ogólników typu: *dobra robota*. Nauczyciel powinien uzasadnić każde docenienie, wtedy tylko uczeń w nie uwierzy i stanie się ono dla niego wzmocnieniem. Uczniowie szybko rozpoznają fałsz ogólnikowej pochwały. Dobrze jeśli nauczyciel nie chwali ucznia, ale go docenia. To samo dotyczy „środków kanapki”, powinna być pełna konkretów i wskazówek – jak trzeba poprawić.

Nauczyciel nie może liczyć na to, że uczeń sam się domyśli, co i jak trzeba poprawić, on się uczy, wykorzystując wskazówki nauczyciela.

Użyteczne sformułowania:

- Podoba mi się....., gdyż.....
- Zastanów się, czy nie byłoby lepiej.....
- Następnym razem spróbuj.....

Tylko uczeń doceniany może robić postępy. Pokazywanie progresu wymaga od nauczyciela kontrolowania na bieżąco, w jakim miejscu jest uczeń. Nauczyciel musi znać i pamiętać, z czym

uczeń ma problemy, w czym jest dobry (mocne strony) i co udało mu się już przyswoić. Organizacyjnie nauczyciel może sobie pomóc dzięki stosowaniu zeszytu prac uczniowskich lub pewnej formy portfolio, w którym uczeń przechowuje wszystkie prace i komentarze nauczycielskie do nich.

Metoda teczki

Opis: Nauczyciel wraz z uczniami planuje rozdziały w teczce, która będzie towarzyszyć uczniowi przez rok szkolny (portfolio uczniowskie). W trakcie nauki uczeń wypełnia sukcesywnie swoje portfolio. Wybór rozdziałów do teczki zależy od potrzeb przedmiotu, uczniów i nauczyciela. Metoda ta wymaga drobiazgowego planowania i konsekwencji w realizacji.

Teczka powinna zawierać stawiane przez ucznia cele oraz wnioski z jego samooceny. Można do nich w każdej chwili powrócić i je zweryfikować. Pamiętajmy, że konstrukcja teczki zależy od samych zainteresowanych, a więc może zawierać dowolną liczbę rozdziałów, lepiej jednak, gdy nie jest rozbudowana. Teczka jest bardzo dużą pomocą przy powtórzeniu, uczy systematyczności i może stanowić przedmiot dumy dla ucznia.

Najlepiej razem z uczniami ustalić system oceny teczki.

- **Wspomaga strategię: I, II, III, IV**

Dzięki pracy z teczką nauczyciel może śledzić na bieżąco postępy ucznia i kontrolować uczniowską samoocenę. Uczniowi pomaga wziąć odpowiedzialność za swój proces uczenia, powoduje, że uczeń może zarówno sięgać w tył, jak i z powodzeniem planować naukę. Teczka jest niezwykle pożyteczna przy powtórzeniu, planowaniu celów i samoocenie własnej pracy.

Technika 6: Głośne myślenie

Opis: Nauczyciel głośno myśli, rozwiązując jakiś problem.

Uczniowie często nie zdają sobie sprawy, na czym polega przemyślenie problemu. Obserwując najszybszych kolegów, dochodzą do mylnego przekonania, że do odpowiedzi dochodzi się szybko, łatwo i bez popełniania błędów. Kiedy więc coś im się nie udaje, szybko tracą wiarę w siebie. Stają się bierni, niezdolni do myślenia, próbują wszystko opanować pamięciowo. Śledząc tok rozumowania nauczyciela, który głośno komentuje rozwiązywanie problemu lub zadania, przekonują się, że dochodzenie do prawidłowej odpowiedzi

jest zazwyczaj procesem powolnym i skomplikowanym, rzadko szybkim i prostym..

Głośne myślenie pokazuje uczniom proces dochodzenia do prawidłowego rozwiązania drogą kolejnych przemyśleń, pomyłek, korygowania ich i innych etapów, przez które przechodzi się w myślach. Technika ta dodaje otuchy uczniom, którzy niechętnie przyznają się do tego, że czegoś nie rozumieją. Ponadto uczy ona umiejętności rozwiązywania rzeczywistych problemów, które pojawiają się w życiu.

- **Wspomaga strategię: III i IV**

Pokazywanie uczniom, jak zazwyczaj przebiega proces myślowy, pomaga im samym zaplanować własne myślenie, dodaje odwagi i zachęca do podejmowania ryzyka.

Technika 7: Docenienie

Opis: Każdemu uczącemu się potrzebne jest docenienie.

Bez niego trudno się uczyć. Jednak trzeba rozróżnić chwalenie od docenienia.

Chwalenie jest zwykle niekonkretne i dotyczy człowieka, a nie jego pracy.

Doceniamy konkretną pracę ucznia.

Uczniowi trudno uwierzyć w ogólniki, przeczuwa fałsz, dlatego musi wiedzieć, co nauczyciel docenia i dlaczego. Nauczyciele często uważają, że najlepszą drogą docenienia jest nagroda w postaci stopnia, ale wtedy nacisk położony jest na nagrodę- zapłatę, a nie na doskonałą pracę. Najlepiej, gdy nauczyciel docenia pracę ucznia używając komunikatu „ja”, np. *Bardzo mi się podoba sposób, w jaki sformułowałeś swoją odpowiedź, Szymku.* Uczeń powinien poczuć autentyczność naszego docenienia.

Oto kilka przydatnych słów do wyrażania uznania:

Dziękuję....

Doceniam

Podoba mi się sposób, w jaki to powiedziałaś.

Podoba mi się bardzo, że zdecydowałaś się zaryzykować.

Dziękuję, że spróbowałaś.

Miło mi....

Najlepiej, gdy nauczycielowi udaje się docenić każdego ucznia (oczywiście każdego za co innego), w każdym można znaleźć coś godnego uznania, choć zwykle wymaga to dość wnikliwej obserwacji.

Pamiętać powinniśmy również o wsparciu, udzielonemu uczniowi w trudnych dla niego sytuacjach, w których tracą wiarę w swoje możliwości. Nauczyciel może pomóc uczniowi, wyrażając zrozumienie i empatię.

Oto kilka przykładów:

- *Mnie też się zdarzyło popełnić taki błąd.*
- *Wiele osób czuje to samo, co ty.*
- *Domyślam się, że martwicie się o ten raport.*
- *Rozumiem, dlaczego to zrobiłaś.*
- *Sądzę, że wiem, jak się czujesz.*
- *Czuję, że się smucisz.*
- *Rozumiem, dlaczego tak postąpiłaś.*
- *Jestem pewna, że przyjdzie lepszy dzień.*
- *Wierzę, że ci się uda następnym razem.*

Dzięki takiemu komunikatowi uczeń wie, że nauczyciel rozumie jego trudności i chce mu pomóc.

Wadą docenienia może być to, że jedni uczniowie otrzymują je często, a inni rzadko. Pewną pomocą może być docenianie pracy wszystkich uczniów jako grupy.

Oto przykłady takiego docenienia:

- *Możemy sobie pogratulować sposobu, w jaki udało nam się przeprowadzić dzisiejszą lekcję.*
- *Robicie wielkie postępy. Praca z wami jest dla mnie przyjemnością.*

- *Tak świetnie ze sobą współpracujecie! Powiedziałam dzisiaj dyrektorowi, że jesteście wyjątkowi.*
- *Pracujecie dzisiaj tak dobrze, że mam dla was miłą niespodziankę.*
- *Co za wspaniała grupa. Mimo, że materiał jest trudny, doskonale dajecie sobie radę. Podziwiam waszą wytrwałość.*
- *Zrobiliśmy to w bardzo dobrym czasie! Jesteście świetnie zgranym zespołem!*

Pochwały i nagrody skierowane do grupy, która na nie uczciwie zapracowała, nie wywołują zazdrości. Nikt nie czuje się pominięty, przeciwnie – wzmacnia się więź między uczniami.

- **Wspiera strategię: III**

Docenienie jest niezbędnym elementem pełnej informacji zwrotnej, a taka pomaga uczniowi się uczyć i rozwijać.

Technika 8: Wyzwanie

Opis: Nauczyciel przedstawia zadania do wykonania jako wyzwanie lub okazję do sprawdzenia się, a nie jako obowiązek lub ciężar. Zadanie tego typu powinno być emocjonujące, wymagające odwagi i wysiłku okazją do przezwyciężenia przeszkód i osiągnięcia sukcesu. Nauczyciel dzięki takiemu podejściu do zadań może zarazić uczniów entuzjazmem i spowodować, że uczniowie zaczynają się bardziej angażować.

Wyzwanie nie może być przytłaczające. Nauczyciel powinien wybrać odpowiedni czas i poziom wyzwania, aby uczniowie byli gotowi je podjąć. Nie można też narzucać uczniom wyzwania, gdyż przyjęte wbrew woli będzie raczej obciążeniem i balastem. Wyzwanie powinno mobilizować do wysiłku i wyzwalać nową energię, a nie obezwładniać. Uczniowie są z reguły zadowoleni, jeśli stoi przed nimi ambitne zadanie. Ważne jest, aby mogli liczyć na pomoc nauczyciela i nie bali się ewentualnej porażki. Pewną pomocą może być zadawanie **zadań do wyboru**, tak aby uczeń mógł zdecydować, który poziom będzie dla niego wyzwaniem.

Dobry nauczyciel wierzy w swoich uczniów i ich możliwości oraz oczekuje od nich wspaniałych efektów. Nie zakłada, że uczniowi brakuje chęci do nauki, oczekuje od każdego tego, co najlepsze. Nawet jeśli ktoś nie wykona zadania, nauczyciel wierzy, że miał po temu ważne powody i spodziewa się, że następnym razem uczeń wykona zadanie dobrze. Uczeń powinien mieć tego świadomość, nie powinien jednak sądzić, że nauczyciel pozwoli mu na regularną rezygnację z pracy. Dzięki takiemu podejściu - samospełniającej się przepowiedni, uczniowie podejmują trudniejsze zadania i mają lepsze rezultaty. Pozytywne oczekiwania stopniowo zaczynają się sprawdzać. Jeśli nie wierzymy w możliwości uczniów, straszymy ich niezdanym egzaminem, to motywacja do nauki się zmniejsza i efekty też.

- **Wspomaga strategię: I, III i IV**

Cele stawiane uczniom powinny zachęcać ich do nauki i wysiłku oraz angażować ich osobiście. Dlatego korzystne jest planowanie ambitnych celów wraz z uczniami. Uczniowie mogą być dumni z podejmowanych wyzwań. Wiara w możliwości ucznia może towarzyszyć motywującej informacji zwrotnej, a taka pomaga uczniom się uczyć i wziąć odpowiedzialność za siebie.

*Dziękujemy Państwu czas poświęcony prezentowanym materiałom
i życzymy powodzenia
Joanna Sidor, Monika Hajduk*